

МИСЛЕННЯ В ЛАБЕТАХ ТРАДИЦІЙ: ПОШУКИ ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ ФІЛОСОФСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Михайло МІНАКОВ

кандидат філософських наук, доцент кафедри
філософії та релігієзнавства НаУКМА

Анотація. Цю статтю присвячено оцінці основних моделей культурного самоототожнення українських філософів у період між 1996 та 2006 роками. В ній пояснено ціль, завдання, методику та результати дослідження, заснованого на аналізі дисертаційних досліджень з історії філософії, що були виконані і захищені в Україні. Зокрема, було розглянуто як поліваріативність самоототожнень 90-х років в історико-філософських дослідженнях поступово змінюється паритетністю двох основних дослідницьких зацікавлень: західною та українською філософією. Також було знайдено, що існують значні регіональні відмінності у дослідницьких зацікавленнях українських істориків філософії. Така суттєва регіональна відмінність дає підстави говорити про відсутність єдності філософського процесу, слабкість наукової комунікації та відсутність національних дослідницьких проектів в Україні. Крім того, показано зв'язок культурної орієнтації тем досліджень академічних спільнот із політичною кон'юнктурою в регіонах. Загалом, стаття розкриває деякі аспекти соціальної природи філософування та безпосередньо зв'язок суспільно-гуманітарних дисциплін й ідеологічних побудов на матеріалі сучасної української історії філософії.

Ключові слова: сучасний філософський процес в Україні, дисертаційне дослідження, історія філософії, ідеологія, соціальна природа філософування, культурна ідентичність.

Самоусвідомлення філософії на українському культурному ґрунті стало фактом досить давно. Відомо чимало спроб історико-філософського аналізу особливостей "української філософії", визначення її рис тощо. Найвпливовішим з-поміж таких проектів були постулати праць Д.І. Чижевського – "Філософія на Україні" (1926) [1] та "Нариси з історії філософії на Україні" (1931) [2]. Вплив ідей Чижевського має і досі таку вагу, що розвиток шкіл і напрямів у межах українського радянського марксизму і української неофіційної філософської думки доби УРСР упродовж 90-х років ХХ ст. і на початку ХХІ ст. залишався поза увагою дослідників. Відсутність праць, присвячених цій епосі, пов'язана і з німотністю філософського процесу доби незалежності. З одного боку, після всіх пертурбацій ХХ ст. філософія остаточно оселилася в українських академічних установах [3] і має всі передумови для аналізу власних традицій та альтернатив розвитку. З іншого боку, домінування в сучасній українській гуманітаристиці ідеологем кінця ХІХ – початку ХХ ст. вело до непомічання сучасності й забуття недалекого минулого.

Однак ситуація поступово змінюється. Події двадцяти-, сорокарічної давнини стають помітною проблемою для критиків ідеології та дослідників інтелектуальної історії. Цій темі було присвячено працю В. Табачковського "У пошуках невтраченого часу" [4], дослідження вміщені у збірці "Пізній радянський марксизм та сьогодення" [5], матеріалах "**Могиланського історико-філософського семінару**" [6]. Цікаві дебати відбуваються на шпальтах "Критики" [7]. Зростання інтересу до радянської спадщини привело до зацікавленості процесами в сучасній гуманітаристиці, зокрема у філософії. Однією з найпомітніших подій у вивченні філософського процесу українського сьогодення був міжнародний колоквиум "Соціальні та гуманітарні науки в Україні: основні дійові особи та стратегії (1991–

2006 роки)" в Києво-Могилянській академії. На колоквиумі українські та французькі дослідники обговорили підстави нашого зацікавлення сучасністю у формі її інтелектуального процесу.

З огляду на перші спроби оцінки сучасного філософського процесу в Україні, слід зауважити, що цех українських істориків філософії, до якого належить автор цієї статті, обмежує свої дослідження сучасного стану справ у філософії переважно загальними твердженнями, які здебільшого спираються на інтуїцію. Для того, щоб перевірити себе, я поставив за мету за допомогою позитивних методів дослідження визначити основні моделі культурного самоототожнення українських філософів в останнє десятиліття. Як історика філософії, якого цікавить соціальна та культурна природа філософування, мою увагу привертає зв'язок суспільно-гуманітарних дисциплін та ідеології. Аналізуючи в статті "Жанр наукової біографії: переплетення науки, політики та ідеології в Україні" окремі аспекти функціонування новоукраїнської ідеології в історії літератури та психіатрії, мені стало очевидно, що процеси в українських гуманітарних дисциплінах мають безпосередній зв'язок з процесами в інших культурних шарах [8]. Результати дослідження окремої гуманітарної дисципліни дозволять краще зрозуміти процеси в сучасній українській культурі загалом. На такій гіпотезі я спробував подивитися на філософський процес в Україні доби незалежності, розглядаючи його під кутом "пошуку культурної ідентичності", визначення українською академічною філософською спільнотою своєї вкоріненості в певну культуру.

Українська академічна філософія наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. перебуває в пошуку власної ідентичності, відповіді на питання: яка філософська культура становить умову можливості філософування в сучасній Україні? Головна контроверза у проблематизації власної культурної належності виникає в напруженні між альтернативними

спрямуваннями загального культурного процесу, який відбувається в нашій країні. Зрозуміти сучасний культурний процес важко, через те що, по-перше, той, хто аналізує цей процес, безпосередньо перебуває в ньому, і навіть є – як той, хто питає про його сутність – одним з агентів його діяльності, а, по-друге, тому, що саме питання становить мало не головний зміст цього процесу. Парадокс, але цікавлячись вкоріненістю у традицію, ми визначаємо теперішнє і найближче майбутнє своїх спільнот і суспільства загалом. Питання про ідентичність академічної філософії великою мірою пов'язане із загальним культурним процесом в Україні – з його регіональними, соціальними, етнокультурними та професійними особливостями.

Під час розгляду власної культурної ідентичності української академічної філософської спільноти виникає вибір між російською та європейською (західною) традиціями. Ця модель, нав'язана і розпропагована українськими політиками і ЗМІ, мала б посісти панівне становище й у спробах самовизначення наших академічних філософів, якби не концепт т.зв. “української філософії”, коріння якої – в націонал-романтичній думці 1-ої половини ХХ ст. Уявлення про існування окремої української філософської традиції в 90-ті роки ХХ ст. переживало відродження і набувало нового розвитку. В 1-ій половині ХХ ст. “українською філософією” називали будь-яку, зафіксовану в текстах, спробу теоретичної рефлексії (передусім політичної та релігійної) на території, що сьогодні відповідає землям Західної та Північної України. Відлік історії української філософії починали дещо невпевнено з Київської Русі, продовжували Києво-Могилянською академією і завершували вивченням думок окремих філософів з числа професорів Київської духовної академії – українців за етнічним походженням. Вивчення філософського процесу тут відбувалося, переважно, із врахуванням тих контекстів, у яких цей “духовний процес” відбувався. Завдання цих студій було пов'язане з визначенням “українського духу”, який дававсь знаки у цьому процесі. Модель української філософії кінця ХХ ст. радикалізує зазначену схему, поступ філософії на землях сучасної України вивчається поза увагою до контексту, в якому вона відбувалася. Суспільно-політична прагматика студій з української філософії посідає чільне місце, залишаючи на маргінесі “наукову” складову. Так, доробок Г.Сковороди вивчають переважно “в європейському контексті”, порівнюють із західноєвропейською містиккою. Культурний “малоросійський”, “загальноросійський” чи “новоросійський” контекст випущено з поля зору дослідників і навіть дивує їх, якщо представники російської чи британсько-американської історико-філософської традиції питають їх про таке. Загалом, процес культурної самоідентифікації академічної філософії в Україні перебуває під значним впливом моделі, що сфокусована на суспільно-політичній прагматичі, перетворюючи пошуки сучасної пострадянської української філософії на перегляд уже не двох, а трьох альтернатив. Три можливі відповіді про традиційну вкоріненість створюють цікаву ситуацію, де поліваріативність відповідей може привести до пожвавлення і збагачення філософського процесу в Україні.

Для того, щоб дати відповідь на питання про культурну вкоріненість сучасної української філософії, було проведено дослідження, засно-

ване на перегляді тематики історико-філософських та філософських досліджень, які чітко визначили свою належність до тієї чи іншої філософської традиції. Дослідження мало відповісти на питання, з якою філософською традицією ідентифікує себе сучасна українська академічна філософія у пострадянський період. Моє дослідження ґрунтується на тій гіпотезі, що теми історико-філософських досліджень є показовими маркерами для визначення основних напрямів самоосмислення та самоототожнення філософського процесу в певній академічній культурі. До того ж, ця гіпотеза підтверджувалася тим припущенням, що теми історико-філософських дисертаційних досліджень можуть репрезентувати основні напрями самоідентифікування філософського процесу в умовах українських академічних реалій.

Зазначену гіпотезу було сформульовано після розгляду трьох можливих способів проведення дослідження тенденцій у визначенні альтернатив самоототожнення української пострадянської філософії. Перший спосіб полягав у вивченні основних напрямів і тем історико-філософської літератури за значний період, що дозволило б зробити певні узагальнення. Такий період було визначено як десятиріччя між 1996 і 2006 роками. 1996 рік взято за відлік, оскільки за п'ять попередніх років академічна система України втрачала радянську наукову інерцію, встигла пережити кризу і реструктуризуватися в чинні до сьогодні інституційні рамки. Другий можливий спосіб полягав в огляді основних тем філософських та історико-філософських конференцій за той самий період. Третій – в огляді основних тем філософських та історико-філософських дисертаційних досліджень за 1996 – 2006 роки.

Кожен з наведених способів в ідеальних умовах міг бути корисним для отримання вірогідних даних щодо напрямів самоідентифікування філософського процесу в Україні кінця ХХ – початку ХХІ ст. Перший спосіб в ідеальних умовах дав би найвірогідніші підстави для судження про якісні та кількісні складники досліджуваних процесів. Однак в соціально-економічних умовах, характерних для сучасної України, таке дослідження репрезентувало б ангажованість лише тих українських академічних філософів та істориків філософії, які мають змогу публікувати дані своїх досліджень. Оскільки інституційна спроможність видавати дослідження українського академічного сектору неповна, а часто – ексклюзивна, то й результат дослідження стосувався б лише культурної ангажованості найзаможнішого та найвпливовішого прошарку академічних працівників, так званого “наукового істеблішменту”. До того ж, чинні академічні практики не передбачають збір та обробку інформації стосовно філософських досліджень, які відбуваються в Україні. Хоч ми, на відміну від більшості народів світу, утримуємо дві національні бібліотеки, однак жодна з цих установ не має більш-менш повних каталогів видань історико-філософської літератури за зазначений період. Ті самі наукові практики не передбачають і системної роботи фахових журналів, які б вели систематичний огляд нововиданої філософської літератури. В Україні немає бази даних видань, на якій могла б існувати система розрахунку індексу цитування української історико-філософської літератури в межах країни. З огляду на зазначені інституційні недоліки пострадянської української академічної ситуації, перший спосіб ведення дослідження було відкинуто.

Огляд основних тем філософських та історико-філософських конференцій за 1996 – 2006 роки був би більш інклюзивним у порівнянні з попереднім способом. Він міг би найповніше репрезентувати вирази культурної самоідентичності українських філософів та істориків філософії. Однак і цей спосіб має кілька нездоланих перешкод, породжених сучасним станом українського академічного сектору. По-перше, відсутня інституціолізована комунікація між основними дослідницькими центрами української академічної філософії. Офіційні академічні установи (Інститут філософії, філософські кафедри і факультети) не мають усталеного зв'язку з дослідницькими товариствами (Кантівське товариство в Україні, Товариство дослідників російської філософії, Українське феноменологічне товариство тощо) і групами. Зв'язок офіційних і неофіційних академічних центрів з міжнародною академічною спільнотою є надзвичайно обмеженим, відбувається спорадично. За чинних умов майже неможливо скласти цілісну картину того, що відбувається в географічно та спільотно віддалених дослідницьких центрах. По-друге, бібліотеки та наявні академічні інформаційні центри не мають достатньої кількості матеріалів філософських конференцій, які б дозволили говорити про академічні події в Україні за період 1996 – 2006 років. По-третє, фахові філософські часописи лише спорадично подають інформацію про академічні події в країні. За таких умов другий спосіб ведення дослідження не має достатньої джерельної бази.

Третій спосіб – огляд основних тем філософських та історико-філософських дисертаційних досліджень – також має свої недоліки і переваги. До недоліків вивчення тем дисертаційних досліджень з історії філософії чи інших філософських дисциплін із зазначенням авторської ангажованості до тої чи іншої філософської традиції слід віднести те, що досить часто теми досліджень не вповні виражають інтереси дослідників. За нашою академічною традицією, тема кандидатської дисертації визначається дисертантом і науковим керівником, а також проходить ряд затверджень на рівні кафедр і вчених рад, де зазнає певних змін. Теми “докторських” дисертацій зазнають меншого впливу з боку наукових консультантів, однак інституційне корегування тем дослідження залишається високим. Фактично, тема дисертаційного дослідження є компромісом між кількома гравцями академічного сектору. Парадоксально, але цей недолік третього способу вивчення альтернатив самоідентичності української академічної філософії виявляється мало не вирішальним фактором його переваги: наявність “інституційного фільтра”, який визначає теми дисертаційних досліджень, забезпечує своєрідну об'єктивність цього показника, оскільки стосується не тільки індивідуальних преференцій дослідників, але й інтересів академічної спільноти загалом, вираження у приписах, вимогах і процедурах формування тем, проведення досліджень та інформування про їх результати. Саме завдяки цим процедурам існують повні зібрання дисертацій та авторефератів, які правлять за джерельну базу дослідження основних напрямів самоідентифікування філософського процесу в умовах українських академічних реалій. І хоча історико-філософські дисертації (код 09.00.05) становлять 16% від усіх захищених дисертацій у сфері філософських наук [9], вони гідно репрезентують альтернативні

культурні орієнтири спільноти українських філософів.

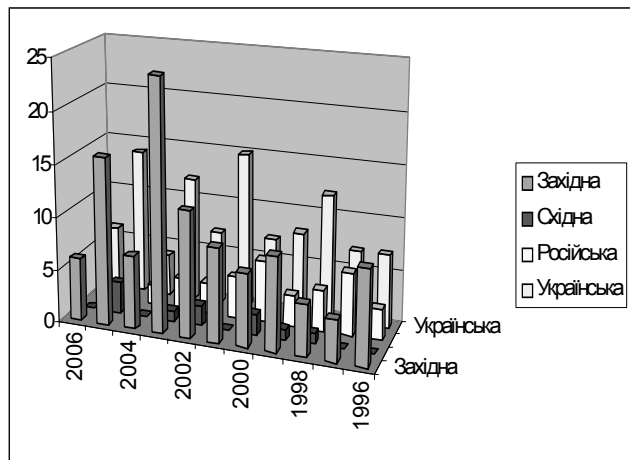
Враховуючи зазначені міркування, я зупинився на третьому способі провадження дослідження, тобто на огляді основних тем філософських та історико-філософських дисертаційних досліджень за 1996 – 2006 роки. На підґрунті такого огляду можна отримати дані, які б свідчили про наявні альтернативи самоідентифікації українських філософів пострадянського періоду і тенденції щодо зміни ставлення до цих альтернатив в останнє десятиріччя.

Проведене дослідження було засноване на вивченні 256 авторефератів дисертацій, надісланих до відповідного зібрання Національної бібліотеки ім. В.І. Вернадського в період між 1996 та 2006 роками. Враховані були кандидатські та докторські дисертаційні дослідження за спеціальністю “історія філософії” та іншими філософськими спеціальностями у разі очевидної ангажованості дослідника в певній філософській традиції. Формування теми дисертаційних досліджень було зібрано і класифіковано за:

– ототожненням з певною філософською традицією, зокрема з філософією Сходу, Заходу, російською чи українською;

– регіоном, де було виконано дослідження, зокрема із поділом на Південь, Схід, Захід та Київ/Центр/Північ¹.

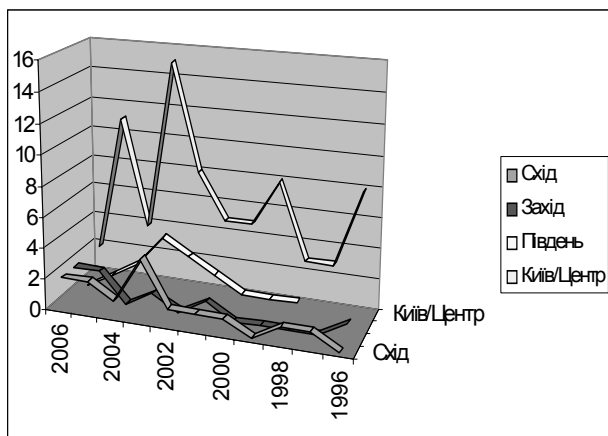
Відповідно до зазначених класифікацій, отримано такі результати. За зазначений період 108 дисертацій було присвячено дослідженню тем західної філософії, 99 – української, 39 – російської та 10 – східної (Див. Графік 1). На сході України основні інтереси дослідників стосувалися тем західної (14) та російської (7) філософії; слід відзначити мінімальну цікавість до тем української (4) та східної (3) філософії у східноукраїнських дослідників. На півдні України маємо приблизно ту ж саму картину: з домінуванням західної (15) та російської (8) філософської проблематики над українською (5); лише одне дослідження було присвячене східній філософії. Західноукраїнські дослідники засвідчили виключну увагу до української філософії (34 дисертації), з 7 дослідженнями західної філософської традиції та одним дисертаційним дослідженням російської філософії. На цих теренах не було зроблено жодного дослідження східної філософії. Нарешті, центральний / київський регіон засвідчує більшу збалансованість дослідницьких інтересів: 72 дослідження з тематики західної філософії, 56 – української, 23 – російської та 6 – східної.

Графік 1

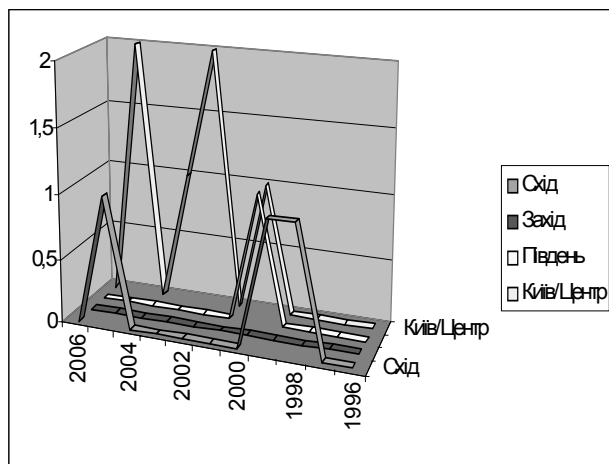
¹ Схід: Харківська, Донецька, Луганська, Запорізька області. Південь: АРК, Одеська, Миколаївська, Херсонська, Дніпропетровська області. Захід: Закарпатська, Волинська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Івано-Франківська, Чернівецька області. Київ, центральний та північний регіон: м. Київ, Київська, Житомирська, Вінницька, Черкаська, Кіровоградська, Полтавська, Сумська, Чернігівська області.

Знайдені дані дозволяють говорити про певні зрушення в дослідженні західної філософської традиції (Див. Графік 2). Перш за все, слід вказати на зосередженість на дослідженнях філософських проектів XIX–XX ст. Більше половини (79) досліджень стосується саме цього періоду. З їх числа 34 дослідження стосувалися німецької та австрійсько-кої філософської традиції, 20 – англо-американської і 25 – французької (з них 13 дисертацій стосується постмодерної філософії). Натомість дослідження з історії філософії Нового часу (5), західного середньовіччя (6) та античності (2) мають непокоїти. Якщо цікавість до західної філософії XIX–XX ст. цілком зрозуміла, оскільки в наш час саме вона визначає світовий філософський процес, то обмеженість у дослідницькій увазі до класичних філософських періодів свідчить про те, що в найближчому майбутньому українська освіта не матиме достатньої кількості фахівців для забезпечення якісної філософської освіти. Фактично, досі відтворюється радянська ситуація, де класичні історико-філософські теми немарксистського спрямування перебували на маргінесі.

Графік 2

Стосовно вивчення філософської спадщини Сходу є всі підстави говорити про відсутність такого процесу в Україні (Графік 3). За десять років було зроблено близько десяти досліджень, що певним чином стосуються історії східної філософії. Однак розмаїття тем, відсутність зв'язку між ними говорить про відсутність процесу як такого. Спорадичний інтерес до філософії Сходу зосереджено в Києві, де сконцентровано діяльність Товариства дослідників Сходу.

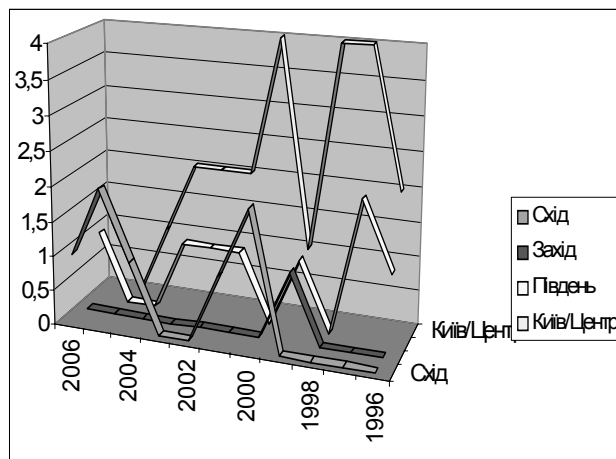

Графік 3

У результаті дослідження з'ясувалось, що інтерес до вивчення російської філософії зменшується. За зазначений період було проведено 39 досліджень, при цьому за останні чотири роки помітне зменшення інтересу до російської філософії (Графік 4). Разом з тим, є всі підстави говорити і про наявність постійного процесу у вивченні російської філософії. Цей процес має певну специфіку – зосередження інтересів на філософії 2-ої половини XIX – початку XX ст. Поза увагою залишається філософія середини і 2-ої половини XX ст., сучасна російська філософія. Домінують російська релігійна філософія, погляди М. Бердяєва, С. Булгакова і П. Флоренського. Певною мірою присутнє історико-філософське осмислення літературного доробку М. Гоголя і Ф. Достоєвського в контексті російської філософської культури.

До специфіки українських студій російської філософії слід віднести ті, що містять своєрідну полеміку щодо локалізації “києво-руської спадщини” та доробку київських філософів чи російських філософів українського походження в межах української або російської філософії. Ця полеміка в останні п'ять років вочевидь змінила тональність: якщо в 90-ті роки XX ст. це був радше діалог тих, хто мав відмінні погляди, то на початку XXI ст. дослідники уникають розгляду аргументів протилежної сторони, ігнорують нову літературу з положеннями, які не вписуються в їх ідеологічні рамки. Фактично якість полеміки останнім часом значною мірою знизилась, виходячи за межі суто академічної сфери.

Зниження інтересу до російської філософії можна пояснити і впливом сучасної політичної ситуації в Україні, і бідністю тематизованих аспектів російської філософської традиції. Навіть поверхове порівняння з вивченням російської філософії в Польщі чи Угорщині, де кількість досліджень цього кола питань збільшується, свідчить про серйозну залежність українських академічних інтересів від політичної кон'юнктури. В цьому аспекті слід вказати на наявність радикальних регіональних відмінностей у вивченні російської філософії. Впадає в око відсутність досліджень (за виключенням одного) з російської філософії на українському заході, натомість очевидним є постійний інтерес до даної теми на півдні та сході України.

Графік 4

Як уже зазначалося, в Україні існує паритет у вивченні українського і західного філософського доробку. За останні десять років було виконано 99 робіт, які охоплювали широке коло питань української філософії (Графік 5), що, зважаючи на 108 досліджень тем західної філософії, є цілком порівняним числом. Однак існує і суттєва відмінність. Дослідження західної філософії стосуються всіх трьох вимірів історії філософії, тобто історії філософської теорії (філософських проблем, понять, вчень, дискусій тощо), філософської біографії (доробку певного філософа чи мислителя, який вплинув на розвиток філософії) та філософської культури (загального культурного контексту, який визначав конкретний філософський процес). Дослідження української філософії перебувають переважно у площині аналізу філософської культури, коли предметом історико-філософських досліджень стають літературні чи публіцистичні твори, політичні й ідеологічні памфлети тощо. Так, ми маємо 20 історико-філософських досліджень літературних текстів Т. Шевченка, П. Куліша, І. Франка, Л. Українки та В. Винниченка із культурницько-філософськими узагальненнями. Особливий прошарок становлять дисертації, присвячені історико-філософському аналізу публіцистичних чи ідеологічних творів Д. Донцова, В. Липинського та інших з узагальненнями про "національну свідомість" та "державотворення". За десять років було підготовлено 14 таких дисертацій.

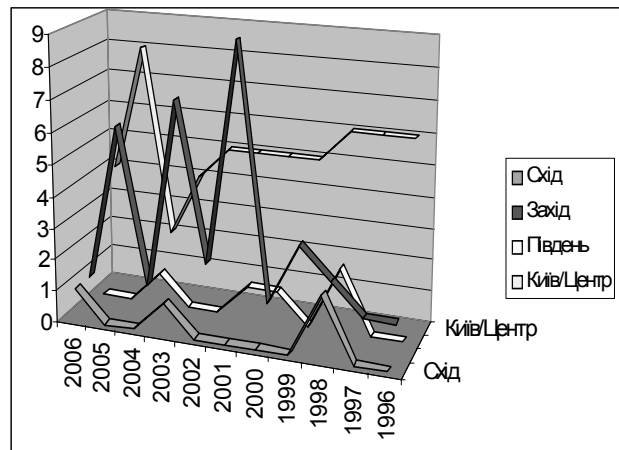
До досліджень філософської культури слід віднести і вивчення киево-руського доробку як фундаменту української філософії. В семи працях на цю тему маємо полеміку (імпліцитну чи експліцитну) з колегами, що досліджують ту ж добу, але як російську філософію.

Серед полемічно спрямованих дисертацій у жанрі філософської біографії слід назвати 9 праць, присвячених вивченню доробку філософів Київської духовної академії та філософів українського походження як української філософської традиції. Ці дослідження стосуються переважно філософських поглядів таких постатей, як П. Юркевич, О. Потебня, Б. Кістяківський та інші.

Ще одна постійно присутня філософсько-біографічна тема торкається філософського доробку Г. Сковороди. Десять дисертацій репрезентують безперервну увагу до поглядів Сковороди, аналіз яких відбувається в підкреслено українському чи західноєвропейському контексті.

Студії української філософії в Україні мають значні регіональні відмінності. Судячи з усього, на Сході і Півдні концепція "української філософії" все ще перебуває під сумнівом. За зазначений період було проведено 4 дослідження на Сході і 5 досліджень – на Півдні. Натомість у Західній Україні здійснено 34 дисертаційних дослідження, більшість з яких стосується питань державотворення та націєтворення. Київський / центрально-північний регіон представляє 56 робіт, які утримували певний баланс між власне історико-філософськими та "націологічними" студіями.

Наведені дані дозволяють зробити певні висновки. Перш за все, слід відзначити кількісну паритетність у зацікавленні історією західної та української філософської думки, що помітна в останні п'ять років: цікавість до західної філософії залишається приблизно такою ж, натомість інтерес до української філософії поступово зростає. Така ситуація на тлі очевидного зменшення

Графік 5

досліджень з російської філософії та відсутності сталого процесу вивчення скарбів східної філософії заперечує поширене уявлення, що російська філософська традиція становить таку ж значущість, як і західна та українська. Згадувана поліваріативність самоототожнень 90-х років поступово відходить, залишаючи два головних напрями: західний та український. Тут слід зауважити, що зазначена тенденція стосується даних за десятиріччя. Десять років є надто коротким періодом для остаточних визначень культурного процесу, тому наведений висновок (як, зрештою, і наступні) слід брати до уваги *cum grano salis*.

Також є всі підстави вважати, що саме центральноукраїнські академічні центри забезпечують своєрідний баланс історико-філософських інтересів і одночасно зменшують напруження між регіональними відмінностями у самоототожненні зі старою трійцею культурних альтернатив. Західноукраїнські дослідницькі центри віддають перевагу українським студіям, проводять втричі менше досліджень з тем, дотичних до західної філософії, і утримують філософський доробок Сходу і Росії поза дослідницьким дискурсом. На півдні і сході України є баланс зацікавленості до західної та російської філософії із спорадичним інтересом до східної та української традицій. Така суттєва регіональна відмінність змушує говорити про відсутність єдності філософського процесу в Україні. Хоча київські центри і забезпечують певний баланс дослідницьких зацікавлень, явною є слабкість наукової комунікації в країні, відсутність національних дослідницьких проектів. Також очевидним є зв'язок регіональних академічних спільнот із політичною кон'юнктурою, що є свідченням відтворення радянської залежності філософських студій від "ліній партій" у пострадянській Україні, але тепер за наявності відмінних регіональних політичних та культурних преференцій.

Сучасний український філософський процес виглядає як поступ двох основних типів самоототожнення: з західною філософією та українською філософською культурою. Однак слід зважати на негомогенність і регіональну розірваність цього процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чижевський Д. Філософія на Україні (Спроба історіографії питання). – Прага, 1926. – 128 с.
2. Чижевський Д.І. Нариси з історії філософії на Україні. – К., 1992. – 344 с.
3. Тут і надалі назва "академічні установи"

стосуватиметься українських університетів, інститутів НАНУ та філософських товариств і об'єднань, в межах яких відбуваються науково-дослідні процеси.

4. Табачковський В. У пошуках невтраченого часу: Нариси про творчу спадщину українських філософів-шістдесятників. – К.: ПАРАПАН, 2002. – С. 194.

5. Пізній радянський марксизм та сьогоднішня (До 70-річчя Вадима Іванова) // Філософсько-антропологічні студії, 2003. – К.: Стилос, 2003. – 416 с.

6. Могилянський історико-філософський семінар. Випуск I: 2003–2005. – К.: НАУКМА, УФФ, 2005. – 234 с.

7. Серед досліджень щодо зазначеної тематики слід вказати статті: Тима П. Польсько-український конфлікт: міти, уявлення [Електронний документ]. (<http://www.krytyka.kiev.ua/comments/Тима.html>). Перевірено: 26.12.2006; Стріха М. “Епоха Щербицького”: спроба

портрета в різних відтинках сірого [Електронний документ]. (<http://www.krytyka.kiev.ua/comments/Strixa12.html>). Перевірено: 26.12.2006; Фадеєв В. Українські інтелектуали: в режимі витіснення // Критика. – 2004. – № 1–2 (75–76). – С. 24–25; Мінаков М. Українська інтелектуальна докса: спроба діагнозу // Критика. – 2004. – № 1–2 (75–76). – С. 26–28; матеріали конференції “Советський тоталітаризм в Україні: історія і спадщина” – (http://www.krytyka.kiev.ua/conference/conference_ukr.html). Перевірено: 26.12.2006.

8. Мінаков М. Жанр наукової біографії: переплетення науки, політики та ідеології в Україні // Український гуманітарний огляд. – 2005. – №11. – С. 10–20.

9. Толстоухов А.В., Парапан І.Г., Мелков Ю.А. Українська філософія: сьогоднішнє состояние и перспективы будущего развития // Практична філософія. – К.: Центр практичної філософії, 2006. – № 4. – С. 8.

Михаил Мінаков

Мышление в объятиях традиций: поиски идентичности в украинском философском процессе

Аннотация. Данная статья посвящена оценке основных моделей культурного самоотождествления украинских философов в период между 1996 и 2006 годами. В ней раскрыто цель, задачи, методика и результаты исследования, основанного на анализе диссертационных исследований по истории философии, выполненных и защищенных в Украине. В частности, раскрыт процесс перехода от поливариативности самоотождествления 90-х годов в историко-философских исследованиях к паритетности интересов исследования западной и украинской философской традиции. Также были выявлены значительные региональные отличия в исследовательских интересах украинских историков философии. Подобные отличия позволяют автору говорить об отсутствии единства философского процесса, слабости научной коммуникации и отсутствии национальных исследовательских проектов в Украине. Кроме того, раскрыта взаимосвязь культурной ориентации тем исследований академических сообществ с политической конъюнктурой в регионах. В целом, статья раскрывает некоторые аспекты социальной природы философствования, а также непосредственную связь общественно-гуманитарных дисциплин с идеологическими построениями на материале современной украинской истории философии.

Ключевые слова: современный философский процесс в Украине, диссертационное исследование, история философии, идеология, социальная природа философствования, культурная идентичность.

Michael Minakov

Thinking in traditions' embrace: quest for identity of Ukrainian philosophical process

Annotation. This article evaluates main models of cultural self-identification of Ukrainian philosophers in the period of 1996-2006. It explicates goal, objectives, methods and results of research based upon dissertations in history of philosophy that were performed in Ukraine. It describes how multitude of self-identifications (in 90-ies) was changed by parity of two main researchers' interests to the Western and Ukrainian philosophical traditions. It also shows that there are considerable regional differences in researchers' interests in the area of history of philosophy in Ukraine; these differences characterize that there is no unity in the philosophical process, weak academic communication and absent all-Ukrainian framework for researches in our country. Also, the article identifies direct connection between regional researchers' interests and political priorities of regional elites. In general, the article helps understand some aspects of social nature of philosophical thinking, as well as direct connection between humanities' researches and ideological processes using materials of contemporary Ukraine.

Key words: contemporary philosophical process in Ukraine, research-based dissertation, history of philosophy, ideology, social nature of philosophical thought, cultural identity.